

Financiering landbouwonderzoek is wespennest

De financiering van het wetenschappelijke landbouwonderzoek moest op de schop. Met de invoering van het zogenaamde Topsectorenbeleid in 2012 willen overheid en de agrofoodsectoren de innovatiekracht versterken. Diverse partijen vragen zich nu af of de ingeslagen weg een verkapte manier is om de agrarische overheidsinstellingen overeind te houden.

Frank de Vries

De overheidsinstellingen moesten worden gered en daar werd het vehikel topsectorenbeleid voor uitgedacht." Dat zegt Ad Juriaanse, directeur van het private onderzoeksinstituut NIZO in Ede, nu hij erachter is gekomen hoe het nieuwe onderzoeksbeleid in elkaar steekt. Juriaanse staat niet alleen in zijn opvatting: hij spreekt voor zijn eigen NIZO (180 medewerkers) en namens twaalf andere private agrarische onderzoeksinstituten in Nederland, waaronder het Louis Bolk Instituut, het CLM, Keygene en Schothorst Feed Research. Juriaanse: "In onze ogen worden de overheidsinstellingen, zoals Wageningen Universiteit en TNO, enorm bevoordeeld." Het idee achter het topsectorenbeleid was dat de overheid de helft van het onderzoek financierde en dat de andere helft uit de markt moest komen. Alle onderzoeksinstituten, maar ook private bedrijven,

konden hun onderzoeksprojecten indienen voor cofinanciering. Nu blijkt echter dat vanuit de meeste onderzoeksgelden via ondoorzichtige procedures naar bestaande overheidsinstellingen vloeien.

Rijksinstellingen bevoordeeld

Het landbouwkundig onderzoek in Nederland heeft een lange historie met op dit moment een negental publieke instellingen. Deze instellingen zijn alle onderdeel van de Wageningen Universiteit en Researchcentrum en vormen samen de Stichting DLO. Voor dit jaar stelt de overheid in totaal 185 miljoen euro beschikbaar voor kennisontwikkeling en innovatie. Uit de rijksbegroting van het nieuwe topsectorenbeleid blijkt echter dat er slechts 20 miljoen euro te 'verdelen' is. De bulk, een slordige 165 miljoen euro, wordt automatisch overgeboekt op de bankrekeningen van de rijksinstellingen.

Wijnie van Eck, in het dagelijks leven coördinator kennis en innovatie bij boerenkoepel LTO en tevens de 'rechterhand' van het topteam agrofood, weet wel waarom de overheid heeft gekozen voor een scheve verdeling: "Diverse contracten en afspraken lopen in elkaar over en dat heeft te maken met de wens vanuit de overheid van een geleidelijk proces, zodat de rijksinstellingen niet in één keer vol hoeven te concurreren met private partijen." Zou hier dan de kern van de onvrede bij private instellingen zitten. "Ja, dat is goed mogelijk, maar dat is slechts een kwestie van tijd; het kan een paar jaren duren, maar dan zullen de rijksinstellingen meer moeten vechten voor hun geld dan nu het geval is", meent Kees de Gooijer. De Gooijer is topman van de Stichting TKI en daarnaast inspirator van de topsector agrofood. Deze stichting speelt een belangrijke rol bij het opstellen en uitvoeren van de innovatieagenda agrofood van de overheid en doet voorstellen over de verdeling van financiële middelen.

De Gooijer vindt dat de 'club van Juriaanse' weliswaar een punt heeft, maar schuift de volledige verantwoordelijkheid af naar de minister van EZ. "Die maakt het beleid, wij voeren slechts uit." Saillant detail is dat De Gooijer zelf in dienst is bij het rijksinstituut Wageningen UR. Het overgrote deel van het onderzoeksbudget vloeit blijkbaar direct, vanwege nog lopende verplichtingen, naar Wageningen UR. "Dat klopt", zegt Hans Hopster, onderzoeker dierenwelzijn bij dit instituut. "De overheid houdt daarnaast de mogelijkheid open om onderzoeksopdrachten te laten uitvoeren die het overheidsbeleid ondersteunen, zonder private inbreng. Dat is een goede zaak, want er bestaat een risico dat het bedrijfsleven zich in zijn keuze van onderzoek

laat leiden door de waan van de dag. Als ik kijk naar het welzijnsonderzoek kan dat betekenen dat het bedrijfsleven meer inzet op diegene gezondheid en minder op dierenwelzijn. En dat is een slechte zaak, want verdiepend onderzoek bij dieren naar de gevolgen van technologie op soortspecifiek functioneren, mag niet in de knel komen." Ook Geert van der Peet, clusterleider Agroketens binnen Wageningen UR, bevestigt dat voor 2013 slechts een zeer klein deel van het rijksonderzoeksgeld als vrij besteedbaar budget in de topsector belandt. "Veel geld stroomt direct naar Wageningen UR voor het wettelijk verplichte onderzoek en reeds lopende projecten." Van der Peet verwacht dat in 2015 34 miljoen euro in de topsector zal belanden (was in 2013 dus 20 miljoen).

Verplichte winkelnering

NIZO-directeur Ad Juriaanse heeft weinig op met de redenering dat bepaald onderzoek niet in de knel mag komen en daarom overheidsinstellingen 'automatisch' gefinancierd moeten blijven. "Voor veel private kennisaanbieders pakt het topsectorenbeleid erg negatief uit. Wij zien het als een slimme manier om verder te bezuinigen op onderzoeksgeld en als 'doekje voor het bloeden' om de sector te betrekken bij de innovatieagenda." Maar er is iets veel ergers aan de hand, meent Juriaanse: "Er is een verplichte winkelnering gecreëerd voor de rijksinstellingen, zoals Wageningen UR en TNO." Binnen de topsector worden de onderzoekskosten privaatspubliek fifty-fifty betaald. Dat lijkt goed en eerlijk, aldus Juriaanse, maar de overheidsbijdrage bestaat nu uit het beschikbaar stellen van onderzoekstijd door DLO en TNO. "Bedrijven die onderzoek willen laten uitvoeren, krijgen op deze manier toegang tot kennis bij TNO en DLO met 50 procent subsidie van de overheid. Als je als organisatie onderzoek laat doen bij private kennisaanbieders, geldt die 50 procent prijsreductie niet, en de kostprijs voor betaald onderzoek is nog steeds een heel belangrijk keuzecriterium." De Gooijer van de Stichting TKI ziet dit anders: "We hebben veel zittende capaciteit binnen onze rijksinstellingen die we niet in één keer kunnen laten vallen." Hoe het ook zij, er is blijkbaar een overgangstijd genomen om 'lopend onderzoek', naadloos in het DLO te laten vloeien zonder de private markt hierin te kennen.

Boerengeld

De productschappen zijn tot nu toe een grote geldscheiter van het landbouwonderzoek via financiële heffingen bij boeren. PASCALLE DE RUYTER, woordvoerder van de Productschappen Vlees en Eieren, herkent de verplichte winkelnering. "Wij

dienden als productschap vorig jaar een pluimveeproject 'Feed for future' in. Omdat we werken met geld uit de sector zelf, in dit geval de pluimveehouders, willen we dat diezelfde sector aangeeft welke organisatie het onderzoek moet uitvoeren. Er werd gekozen voor de Gezondheidsdienst voor Dieren in Deventer, omdat die de meeste expertise en ervaring heeft. De topsectorenbeoordelingscommissie besloot het project om die reden niet te honoreren, want ze had een voorkeur voor Wageningen UR. We hebben het project toch bij de GD ondergebracht en het ministerie van EZ heeft ons later gelukkig wel een financiële toelage verstrekt." Ook Piet van der Aar, directeur research van Schothorst Feed Research, is ontevreden over de huidige gang van zaken. Hij stelt dat het onderzoek daar moet worden uitgevoerd waar het qua expertise het best past. Van der Aar: "Ik durf te stellen dat wij als Schothorst op het terrein van voeding en voederwaardering toonaangevend zijn. Toch was de contrafinanciering uitsluitend bestemd om gebruik te maken van rijksinstituten. Van der Aar wijst er ook op dat de openbaarheid bij de aanbestedingen van het onderzoek ver te zoeken was. Met het opgaan van landbouw in het ministerie van EZ had ik de hoop dat de

Meer ruimte voor innovatieve start-ups

Mark Offerhaus, directeur van het bedrijf Microeos, zoekt innovatieve oplossingen voor bacteriële besmettingen. Offerhaus: "Wij hebben inmiddels Europees geregistreerde toepassingen waar patiënten beter van worden en die de zorgkosten doen dalen. Toch vind ik ons thema niet terug in de innovatiecontracten." Offerhaus steekt de hand in eigen boezem als hij zegt dat zijn bedrijf niet heeft ingeschreven ten tijde van de aanbestedingen voor de innovatieagenda. "We zijn als klein bedrijf te druk met ons werk en zo'n procedure van indienen is te ingewikkeld." Offerhaus pleit voor een ruimere wetgeving om nieuwe start-ups een betere kans te geven en wil de willekeur die in zijn ogen bestaat voor overheidsinstellingen uit het beleid hebben.

heeft alleen maar teleurstellende ervaringen met de innovatieagenda van ons topsectorenbeleid. Staijen: "We hebben twee projecten ingediend die beide niet werden gehonoreerd. Als reden werd gegeven dat het geld op was omdat andere indieners ons voor waren." Staijen: "Ik vind het vreemd dat projecten niet worden beoordeeld op inhoud en terugverdienpotentie. De overheid mag best meer kijken naar het terugvloeden van

stellen die zijn beoordeeld op vernieuwing, economische, maatschappelijke en wetenschappelijke impact en de kwaliteit van het consortium. Met deze samenwerkingen is in 2013 voor EZ een bedrag gemoeid van 17 miljoen euro. Als we dit bedrag afzetten tegen de ruim 180 miljoen euro die de overheid in 2013 uitgeeft aan onderzoek in agrofood, kunnen we slechts concluderen dat het topsectorenbeleid 'oude wijn in nieuwe zakken' is.

'WE KUNNEN ZITTENDE CAPACITEIT NIET PLOTS LATEN VALLLEN'

transparantie toe zou nemen, maar op dit punt ben ik nog steeds erg teleurgesteld. Ik zie nog steeds die geslotenheid en de 'gedwongen winkelnering' voor rijksinstituten vind ik ronduit niet passen bij een transparante overheid."

Weinig vernieuwend

Dries Faems, hoogleraar Innovatie en Organisatie aan de Rijksuniversiteit Groningen, vindt dat de topsectoren anders georganiseerd moeten worden. "Ik vind dat een duidelijk model om tot echte innovatie te komen ontbreekt en in het beleid ligt nu te veel nadruk op het voortborduren op bestaande thema's binnen de rijksinstituten. Maar als we hele nieuwe werkvelden dieper willen onderzoeken, zeggen we daar nee tegen." Dit is een situatie die innovatie in de weg staat. Blue4Green is zo'n innovatief topbedrijf, dat als een van de weinige Nederlandse bedrijven was uitgenodigd op het World Economic Forum in Davos. Dit forum is slechts toegankelijk voor de wereldtop op het gebied van politiek en bedrijven. Erik Staijen, medeoprichter van Blue4Green,

gelden in de staatskas in plaats van de eerste tien enveloppen te tellen en de rest van de plannen niet eens in te kijken."

De VVD is een van de weinige partijen die de klachten van Juriaanse namens dertien private instellingen begrijpt en serieus neemt. Anne-Wil Lucas, Tweede Kamerlid voor de VVD: "We moeten kritisch durven kijken of het topsectorenbeleid goed in elkaar zit en brengt wat we ervan verwachten. Als het gaat om concurrentievervalsing denk ik namens de VVD dat er sprake is van een 'kinderziekte' in het beleid. Jan Vos, woordvoerder economische zaken van de PvdA, is het helemaal niet eens met de argumenten van de dertien private instellingen. "Als PvdA zijn we van mening dat DLO en TNO een publiek belang dienen en dat is goed." Een woordvoerder van het ministerie van EZ geeft aan dat bij de DLO- en TNO-instituten capaciteit beschikbaar is gemaakt om in de Topsector AgriFood 48 innovatieve Publiek Private Samenwerkingen (PPS) te starten. Deze 48 initiatieven zijn gekozen uit 200 ingediende voor-

